«قَیته توغیلگن پری کویله‌یدی»

فروغ فرخزاد نینگ حیاتی و شعری ترجمه‌لریدن عبارت بۉلگن بو تۉپلم تانیتمه‌سی:

ترجمه‌چیلیک کۉپ ایره لردن بیری بیلیم و هنرنی خلق ارا یاییب کیلگن. بیز ترجمه یۉلی آرقه‌لی اینگ ینگی علمی کشفیات و ینگی ادبی یۉنه‌لیشلر و ینگی- ینگی اثرلردن خبر تاپیب کیلماقده میز. اوزاق اۉتمیش زمانلرده ترجمه اونچه‌لیک رواجلنمه‌گن ایدی؛ فرهنگی و ادبی آلیش – بیریشلر اۉرته گه کیلمه‌گن ایدی؛ چاپ صنعتی و کتابلر کینگ کۉلم ده یاسیلیب، ارزان بها ده همه نینگ قۉلیگه ییتیب بارالمسدی و بیر- بیریدن تاثیرلنیش چیگره‌سی جوده آز و تار دایره‌سیده ایدی. بیزنینگ شاعرلریمیز فقط فارس و عرب و اۉزبیک ادبیاتی نمونه‌لری بیلن تانیش ایدیلر و بولرنینگ برچه‌سی هم عروض وزنلری و معین فورملرگه اساسلنگن ایدی.

ایندی ایسه دنیا جوده کیچیک و یقین بۉلگن. حاضر فرهنگی آلیش-بیریشلر و تأثیرلنیشلر دایره‌سی جوده کینگ و تیزلیکده یوز بیره‌دی. ترجمه تیلی جوده رواجلنگن و نه فقط چاپ صنعتی کینگه‌ییب، آسان و ارزان بۉلگن، بلکه انترنت و تورلی اجتماعی ترماقلر و میدیالر فاصله‌لرنی زمان و مکان و تیل جهتلریدن اۉرته دن کۉترگن.

ایندی دنیانینگ اینگ شرقی تمانیده‌گی بیر یورت و ایلی دنیانینگ اینگ غربی تمانیده جایلشگن یورت و ایلی نینگ هر بیر کته- کیچیک واقعه‌سیدن عین زمانده خبردار بۉلیب تورگن. بو خبر بیر سیاسی واقعه‌می یا که اقتصادی یا که فرهنگی و ادبی، بری بیر.

انه شو یاووقلیک نتیجه‌سیده بیز نیمایی فورم و وزنی، آق شعر نیمه و قنداق لیگینی، قیسقه شعر و جاپانده کینگ ترقلگن و بوتون دنیاگه ییره‌گن هایکولرنینگ اهمیتی و خصوصیتلرینی توشونیب آلدیک. ادبی جریانده بعضی بیر شاعرلر جوده چوقور و کیسکین ایز قالدیره دیلر و ادبی آقیم یۉلینی اۉزگرتیره دیلر. انه شو شاعرلردن بیری، ایرانلیک چاغداش شاعر فروغ فرخزاد دیر.

فروغ فرخزاد بیزنینگ ایلیمیزگه تانیش بیر سیما. چونکه بیز مکتب ده فارسچه اۉقیب، بو تیلنی اۉرگنگنمیز، اما قوشنی اۉزبیکستان، تورکمنستان، همده قزاقستان، قیرغیزستان و آذربایجانلرده اونی اونچه‌لیک تانیمه‌یدیلر و شعرلرینی ترجمه‌سیز توشونالمه‌یدیلر.

فروغ فرخزاد عیاللیک شعرینی بیزگه تانیتگن بیرینچی جسارتلی عیال شاعر دیر. فروغ دن آلدین هم، کیبین هم انچه عیال شاعر یشب ایجاد ایتدی، اما اولر جمعیت قره‌شی و قضاوتیدن چۉچیب، ایرککلر قابوغیگه کیریب، اۉز عیاللیک حس-تویغولرینی آچیق- آیدین آیتالمه‌ی کیلگن ایدیلر. فروغ فرخزاد قۉرقمه‌دی، چۉچیمه‌دی و عیال شعرینی عیال تیلی و عیال تویغو-خیاللری بیلن بیان ایتدی.

شرق ده، اینیقسه تورک دنیاسیگه باغلیق اۉزبیک عیاللیک شعری هم عینن انه شو عیاللیک سیزگی- هیجانلریدن اوزاق قالگنی اوچون فروغ فرخزاد نینگ شعرلرینی تورک دنیاسی ادبیاتیگه هم تانیتیش کیره‌ک ایدی. شو مقصدنی عملگه آشیریش البته فقط ترجمه یۉلی بیلن ممکن بۉلردی و بونی بیر عیال شاعر قیلیشی ضرور ایدی، نیگه که عیال شاعرنینگ تویغو-حسلرینی ایرکک دن کۉره بیر عیال شاعر چوقورراق انگلب ییتیشی ممکن.

انه شو ضرورتنی کۉزگه توتگن حالده فروغ فرخزاد نینگ حیاتی و ایجادی حقیده بیر تحقیق قیلیب، شعری تۉپلم لریدن تنلب، ترجمه ایتیشنی اۉز ییلکه‌م گه یوکله‌دیم. چمه‌سی اوچ ییل‌لیک محنت بیلن قۉلگه کیلگن بو ترجمه‌لریمنی «قَیته توغیلگن پری کویله‌یدی» عنوانی آستیده بیر تۉپلم قیلیب، ترقتدیم. بیرینچی گل فروغ فرخزاد حقیده یازگن بیر مقاله‌م و شعرلریدن قیلگن ۶-۷ ته شعری ترجمه‌لریم اۉزبیکستانده ایران ایلچی‌خانه‌سی تمانیدن هر اوچ آیده نشر بۉله‌دیگان «سی‌نا» مجله یا ژورنالیده کریلچه یا سیریلیک خطیده نشر ایتدیلدی، اما کیین‌راق مقاله‌نی کینگه‌یتیریب، ترجمه‌لر سانینی کۉپه‌یتیریب، بیر تۉپلم شکلیده تیارله‌دیم. بو تۉپلم، عرب یازوویده افغان مسلکی باسمه خانه ده بیر مینگ نسخه ده «افغانستان قلم انجمنی» تمانیدن ۱۳۸۶ش./۲۰۰۷ م. ییلی باسیلیب چیقدی.

ایندی انه شو اثر حقیده بیر نیچه آغیز سۉزلب بیره‌من.

بو تۉپلم ۱۲ بیت مقدمه و ۸۰ بیت شعری ترجمه دن عبارت دیر. مقدمه ده فروغ فرخزاد نینگ آغیر و قیسقه حیاتی، همده شعر، فیلم و هنر ساحه‌لریده قیلگن فعالیتلری و آلگن جایزه‌لری، شونینگدیک عیاللیک شعری ساحه‌سیده قیلگن خدمتی و توتگن اولوشی حقیده سۉز یوریتیلگن. مقدمه نی یازیشده اونینگ شعرلریدن و تورلی مقاله‌لردن فایده لنیلگن.

متن ده ایسه، فروغ فرخزاد نینگ باسیلیب چیققن بیشته تۉپلمیدن اینگ گۉزه‌ل، مضمون و شکل جهتیدن اۉرنک بۉله‌دیگان شعرلری تنله‌نیب، اۉز وزنی و فورمیده ترجمه ایتیلگن. شعرلر قوییده‌گیچه:

«اسیر» یا توتقون تۉپلمیدن ۷ پرچه شعر

«دیوار» تۉپلمیدن ۴ پرچه شعر

«عصیان» یا توغیان تۉپلمیدن ۲ پرچه شعر

«تولدی دیگر» یا قیته توغیلیش تۉپلمیدن ۱۳ پرچه شعر

«ایمان بیاوریم به آغاز فصل سرد» یا ساووق فصل باشلەنیشیگە ایمان کـېلتیرەیلیک تۆپلمیدن ۴ پرچە شعر
کۆریب تورگەنینگیزدېک، اینگ کۆپ ترجمە، «قیتە توغیلیش» تۆپلمیدن قیلینگن. اوندن کېین بیرینچی تۆپلمی «اسیر» یا توتقون دن دیر. بونینگ البتە دلیلی بار. اسیر تۆپلمی شاعرنینگ شکللەنیش و اېنگ توغیان قیلگن حسیاتی و شاعرلیک جۆشقینلیگینی عکس اېتگن تۆپلم دیر. کېینگی ایککی تۆپلم انە شو تۆپلم نینگ دوامی سنەلەدی.
اما «قیتە توغیلیش» یا تولدی دیگر تۆپلمی بیر اۆزگریش و بوریلیش نقطەسی اېدی، بو عصیانچی شاعرگە! بو تۆپلم دە شاعر ینگی قرەش بیلن، ینگی فورم بیلن، ینگی تیل و اسلوب بیلن اۆزینی و هنرینی نمایان اېتدی. بو عنوان یا آتنی تصادفی یا توستدن اېمس، اۆیلب تنلەدی. نیگە کە شاعر بو تۆپلم بیلن قیتە توغیلدی و شو تۆپلم بیلن بیر اجتماعی و ریالستیک شاعر بۆلیب، فقط اۆز درد- قیغولرینی گینە اېمس، بلکە بوتون انسان و انسانیلیک درد- قیغولری، جمعیتدەگی قیینچیلیک، ئېتیشماوچیلک، عدالتسیزلیک، قالاقلیک کبی تورلی مسألەلرگە پانداشتی.
سۆنگی تۆپلمی «ساووق فصل باشلەنیشیگە ایمان کـېلتیرەیلیک» اونینگ فاجعەلی اۆلیمی (موتر تصادفی)دن کېین باسیلیب چیقدی. بو تۆپلمیدە شعرلری سانی آزلیگی اوچون تورتتە اېنگ چوقورمعنالی و جودە کرکترلی شعرینی تنلب، ترجمە قیلدیم.
ترجمە دە امانتدارلیککە جودە اعتبار بېریلگن. تۆرتلیک «چهار پارە» شکلیدە یازیلگن شعرلرینی عین شو فورم و حتا عین وزندە، نیمایی فورم و وزنیدە یازیلگنلرینی عینن اۆز فورمی و وزنیدە و اۆزیگە خاص آهنگلی آق شعرلرینی هم عین اۆز آهنگینی سقلەگن حالدە ترجمە اېتدیم.
بو ایش البتە آسان اېمس اېدی. مېن چمەسی اوچ ییل بو ترجمەلر اوستیگە ایش آلیب باردیم. هر ایککی- اوچ آیدن کېین ینە مراجعت قیلیب، بیر منتقددېک ترجمەلرنی اصلی بیلن سالیشتیریب چیقدیم و هر بیر سۆزینی قیتە-قیتە اۆیلب- اۆلچب، فروغ فرخزاد مقصد قیلگن اۆشە مفهومنی تۆلیق ادا قیلەدیگان سۆزگە اۆزگرتیردیم. کمیدە اۆن- اۆن ایککی مرتە بو ترجمەلر قیتە کۆریلگن و اۆزبېکستاندەگی ادیبلر و مترجملر، اینیقسە مولانا، عطار، خیام کبیلردن گـۆزەل ترجمەلر قیلگنی بیلن مشهور بۆلگن شاعر، مترجم و تحقیقاتچی اېرگش آچیلوف بیلن مصلحتلر و هر سۆز حقیدە بحثلر قیلیب، آخری کۆنگلیم تۆلگنیدن کېین چاپ قیلیشگە قرار قیلدیم.
اېندی سیز عزیزلرگە انە شو ترجمەلردن بیر نېچیتە سینی تقدیم اېتەمن و سیزلرگە هم یاقەدی دېب، امید قیلەمن.

تۆلقون

کۆزومدە سېن تۆلقونسن، تۆلقون
باش کۆتەریب، قیلەسن توغیان
مینگ-مینگ شیرین آرزو شمالی
تارتر سېنی هردم، هرتامان

سېن تۆلقونسن، سېن بیر تۆلقونسن
اوینگ اېسە، حسرت دریاسی
نگاهینگنی تارتر اۆزیگە
اېرتە تانگ نینگ رنگی، جلاسی

اۆزینگ بیلن دایم کورەشیب،
تاپالمەیسن قرار هېچ قچان
سېن اۆزینگدن قاچیب یورەسن
کۆك بولوتسن، چاپقیر، پریشان

نې بۆلردی خدایا، اگر

بۆلسم ایدی بیر آلیس قیرغاق؟
سینی قوچیب آلیب، بیر کیچه،
قاچسم ایدی، اوزاققه، اوزاق

◈ ◈ ◈ ◈

ساوغه

مین، تون نهایه سیدن سۆزلهیمن
مین، قارانغولیك نهایهسیدن
و تون نهایهسیدن سۆزلهیمن

اگر اوییمگه کیلسنگ
مینگه، ای مهربان، چراغ کیلتیر
و بیر دریچه که، اوندن
بختلی گاوجوم کۆچه گه باقسم

◈ ◈ ◈ ◈

یشیل وهم

تون بۆیی آیینه ده ییغلردیم
دیرزهم نی کۆکلم
درختلر نینگ یشیل اوهامیگه تاپشیرگن ایدی
وجودیم یالغیزلیگیم پیلله سیگه سیغمس ایدی
و قاغاز تاجیم ایسی
بولغهگن ایردی قویاشسیز اۆشه یورت آسمانینی

قیله آلمسدیم
قیله آلمسدیم
کۆچهلر نینگ تاووشی
قوشچهلر نینگ تاووشی
و تۆپلر نینگ یۆقالیشی تاووشی
بالهلر نینگ قاچاغان های و هویی
صابون نینگ کوپیگی دیك
ایپ اوچیدن آسمانگه
چیقه یاتگن پوفكلر نینگ اۆینهشی
و شمال، و شمال کیم گۆیا
هماغوشلیك قارانغو لحظهلری نینگ توبیده

نفس آلماقده اېدی
جیم ایشانچیم قلعه‌سین دېوارینی
قیسیب تورگن اېردی
و اېسکی تېشیکلردن قلبیمنی
آت توتیب چارلردی

نگاهیم کون بۉیی تېرمیلگن اېدی
حیاتیم کۉزلریگه
اۉشه قۉرقاق اضطرابلی کۉزلرگه-
که ثابت نگاهیم دن قاچر اېدی
و یالغانچیلر کبی
قباقلر نینگ بېخطر عزلتیگه
پناه کېلتیرگن اېدی

قیسی چۉققی، قیسی اوج؟
بو أیلنمه یۉللر نینگ برچه‌سی
اول ساووق سورگوچی آغیز ده
اداغ و تۉقنه‌شوو نقطه سیگه یېتمس مو؟

ای ساده، الداوچی سۉزلر
و ای ایستکلر و اعضالر پرهیزی
مېنگه نیمه بېردینگیز؟
باشیمده سه‌سیگن بو قاغاز تاج و الده‌شلر دن
ساچیمگه گل تاققه‌نیم مفتونکارراق اېمس میدی؟

قنده‌ی قیلیب بیابان روحی تسخیر اېتدی مېنی؟
و آی نینگ سحری قنده‌ی
سوروك ایمانیدن اَییردی مېنی؟
قنده‌ی قیلیب قلبیم یرمی اولغه‌یدی؟
و هېچ یریم بو یریم‌نی بیر بوتون ایله‌مه‌دی
قنده‌ی توردیم و کۉردیم
که آیاغیم آستیده
یېر، اۉز ته‌ینچی دن اوزیلیب توشر
و جفتیم تنه سینینگ حرارتی
تنه‌م نینگ انتظارینی سېزمه‌یدی

قیسی چۉققی، قیسی اوج؟
مېنگه پناه بېرینگلر

اې پرېشان چراغلر!
سېرقوياش تاملرينگيز اوزره
معطر توتونلر قۆينيده
يوويلگن كييملر هيلپيبرەب تورگن
اى شكاك ياروغ اويلر!

مېنگه پناه بېرينگلر
اى ساده و كامل عياللر كه تېرى آستيدن
جنين قيميرلشينى لذت بيلن
نازك برماقلرينگيز سېزيب تورر
و يقەنگيز چاكيده دايم هوا
تازه سوتگه قۆشيلر

قيسى چۆققى، قيسى اوج؟
مېنگه پناه بېرينگلر
اى اۆت دن تۆليق اۆچاقلر
- اى خوشبختليك تقەسى-
و اى آشخانه نينگ قاره مس اېديشلرى قۆشيغى
و اى تيكوو ماشينى نينگ زېريكرلى كويلەشى
و اى سوپورگى بيلن قالينلر نينگ
كېچە- كوندوزگى بحث و جنجاللرى
مېنگه پناه بېرينگلر
اى حريص عشقلر كه بقا نينگ دردلى خواهشلرى
تصرف تۆشەگينى
جادو سووى و تازه قانگه بولغر

تون بۆيى
تون بۆيى بير جسددېك
اېنگ دهشتلى قايەلر
و اېنگ چوقور دېنگيز نينگ تېشيكلرى
و گۆشتخوار بليقلر تامانگه آقيب بارر اېديم
و بېليم نينگ نازك اومورتقەلرى
اۆليم سېزگى‌سيدن قڤشب قالديلر

قيله آلمسديم
قيله آلمسديم
آياغيم نينگ تاووشى
يۆلنى انكار قيلردى

و مېنینگ مأیوس‌لیگیم
روحیم نینگ چیده‌می دن کېنگ‌راق اېدی
و اول بهار
و دېره‌زه ده بۉیله‌یاتگن اول یشیل اوهام
دلیمگه ایتردی:
“قره‌گین،
سېن هېچ قچان آلغه کېتمه‌دینگ
قره‌گین،
سېن چۉکیب کېتدینگ”

قَیته توغیلیش

بارلیغیم نینگ برچه‌سی،
بیر قرانغو آیه دیر،
که سېنی اۉزیده تکرار أیلب،
ابدی اۉسیش و گللش تانگیگه آلیب بارر
مېن بو آیت‌ده سېنی،
آه چېکتیم، آه
مېن بو آیت‌ده،
اۉت بیلن سوو و درختگه سېنی پیوند اېتدیم.
بو تیریکلیك شاید،
بیر اوزون خیابان دیر،
که هر کونی بیر عیال
بیر سبد بیرله اۉتر اوندن
بو تیریکلیك شاید،
بیر ارقان دیرکه کیشی،
شاخه دن اۉزینی آسگه‌ی
بو تیریکلیك شاید،
بیر باله دیر که قَیتر مدرسه دن
یا بیرار یۉلچی نینگ حیران اۉتیشی،
که دوپّی‌سینی آلیب باشیدن باشقه یۉلچیگه،
معنی‌سیز بیر جیلمه‌ییب
«خیرلی تانگ» دېییدی

بو تیریکلیك شاید،
تۉسیلگن بیر لحظه دیر،

که نگاهیم،
کؤزلرینگ مردمیده اؤزینی ویران أیلر
و بونده بیر حس بار
که اونی آی بیله ظلمت بیلیمی‌گه قؤشگوم

تنهالیك اؤلچاویچه بیر اوی‌ده،
یوره‌گیم، که عشق اؤلچاویچه دیر،
بختی نینگ ساده بهانه‌لریگه،
گلدانده‌گی چېچکلر نینگ چیرایلی زوالیگه،
سېن باغچه‌میز ده اېککن نهالگه،
و درچه اؤلچاویچه کویله‌یاتگن
قناری آوازیگه،
قره‌یدی.

آه ...
مېنینگ حصه‌م شو دیر
مېنینگ حصه‌م شو دیر
مېنینگ حصه‌م،
بیر آسمان دیر که اونی،
بیر آسیلگن پرده مېندن آله‌دی
مېنینگ حصه‌م،
اېسکی نروان دن قویی توشماق دیر
و چیریماق و غربتده، بیر نرسه‌گه اېریشش دیر

مېنینگ حصه‌م،
بیر محزون ایله‌نیش دیر،
خاطره‌لر باغیده
و جان بېرماق دیر،
بیر تاووش نینگ غمیگه،
که مېنگه ایتر:
«قؤللرینگنی سېوه‌من»

قؤللریمنی اېکه‌من باغچه ده
کؤکه‌ریب یشنه‌یمن،
بیله‌من، بیله‌من، بیله‌من

و جوهرلی برماقلریم ایچیده،
قلدیرغاچلر تخمینی قؤیگوسیدیر

تاقەمن ایککی قولاغیمگه زیرەك،
ایککی قیزیل اېگیزك گیلاس دن
و تیرناغیم یوزیگه،
گل ېپراقلرینی یاپپیشتیرەمن

بیر کۆچه بار که اونده،
مېنگه عاشق بالەلر،
حالی هم اۆشه پریشان ساچلر،
و قیلتیراق آیاقلر
و اینگیچکه بۆیینلری بیله، موجود
و اولر،
بیر کېچه باد آلیب کېتگن قیزەلاق نینگ
اۆشه معصوم کولیشینی اېسلەگەیلر

بیر کۆچه بار، که قلبیم،
بالەلیك دهەسیدن،
اونی اۆغیرلب آلگن.

حجم سفری، زمان نینگ خطیده
و زمان نینگ بو قوروق خطینی،
حجم ایله حامله قیلماق
بیر حجم آگاه بیر تصویر دن،
که کۆزگو ضیافتی دن قیتەدی

و شوندەی دیر،
که بیراو اۆلگەی،
و بیراو قالگەی.

چوقورلیککه آقەدیگن حقیرانه اریغ دن
هېچ بیر آوچی مرواریدنی آولەمس

مېن،
دېنگیزده مسکن توتگن،
و کۆنگلینی یاغاچ نَی گه سېکین چالگن
بیر غمگین پری گینه نی تانییمن

بیر غمگین پری گینه نی که، تونده
بیر بۆسه دن اۆله‌دی
و سحر بیر بۆسه دن،
دنیا گه کېلگوسی‌دیر

۞ ۞ ۞ ۞

پرنده اۆلگوچی‌دیر

یوره‌گیم سیقیلگن
یوره‌گیم سیقیلگن

ایوان گه چیقه‌من و برماغیمنی
تون نینگ تارتیلگن تېریسی گه تېککیزه‌من

رابطه چراغلری قارانغو دیر
رابطه چراغلری قارانغو دیر

بیرار کیشی قویاشگه تانیتمس مېنی
بیرار کیشی چومچوقلر ضیافتیگه آلیب بارمس مېنی

اوچیش نی ایسلب قال
پرنده اۆلگوچی‌دیر

ایسلتمه: برچه ترجمه‌لر «قَیته توغیلگن پری کویله‌یدی» تۆپلمیدن آلیندی.